

Opetusministeriön tavoitteet korkeakoulujen täydennyskoulutuksen kehittämässä

Linna, Markku. 1982. Opetusministeriön tavoitteet korkeakoulujen täydennyskoulutuksen kehittämässä. Aikuiskasvatus 2, 3, 76—78. — Artikkelissa esitetään opetusministeriön näkemyksiä korkeakoulujen täydennyskoulutustoiminnasta, kartoitetaan tämän toiminnan nykytilaa, mitoitusta ja resursseja. Kokonaisuutena tulisi korkeakouluissa olla v. 1990 noin 2500 ympärivuotista opiskelupaikkaa käytettävissä täydennyskoulutukseen ja pääasiassa se olisi maksullista toimintaa.

1. Täydennyskoulutus osana korkeakoulujen tehtävää

Yhteiskuntakehityksen nopeutuminen on luonut paineita myös koulutuksen kehittämälle. Perinteellisen lapsuuteen ja nuoruuteen rajoittuvan koulutuksen sijasta on alettu puhua jatkuvan koulutuksen periaatteesta. Sen mukaan oppiminen on koko ihmisen elämänsä jatkuva prosessi, joka edellyttää kaikkiin ikäkausiiin kohdistuvia koulutuspalveluja. Jatkuvan koulutuksen periaatetta voidaan perustella yhteiskunnallisilla syillä, työtehtävien ja ammattien nopealla muutoksella sekä myös demokratian toteutumisen kannalta. Toisaalta jatkuvan koulutuksen periaatetta voidaan perustella myös ihmisen itsensä kannalta ihmisen koko elämän läpi jatkuvalla oppimisella ja henkisellä kasvamisella. Korkeakoulujen täydennyskoulutusta voidaan pitää yhtenä jatkuvan koulutuksen periaatteen sovellutuksena.

Korkeakoulujen perinteellisten tehtävien, peruskoulutuksen, tutkijankoulutuksen ja tutkimuksen ohella on täydennyskoulutus nyttemmin tunnustettu osaksi korkeakoulujen tehtäväkenttää. Näin ei suinkaan ole aina ollut eivätkä vielääkään kaikki ole sitä mieltä, että korkeakoulujen tulisi uhrata voimavarojaan täydennyskoulutukseen. Korkeakouluilta tullaan vastaisuudessa edellyttämään täydennyskoulutuspalveluja, jolla ammatissa toimivien henkilöiden tietoja saatetaan aika ajoin ajantasalle. Toisaalta tullaan edellyttämään myös täydennyskoulutusta työttömiksi joutuneille ja työttömyysuhan edessä oleville, heidän ohjaamiseen aloille, joilla työntekijöistä on puu-

tetta. On selvää, että uusista täydennyskoulutustehtävistä eivät korkeakoulu selviä ilman tietoista uudelleenasennoitumista ja kehittämistyötä. Esimerkiksi korkeakoulujen opettajilta edellytetään uudenlaisia tietoja ja uudenlaista asennoitumista, kun opiskelijajoukko muuttuu heterogeenisemmäksi ja mukaan tulee opiskelijoita, joilla on takanaan ehkä pitkäänkin toiminta asianomaisella ammattialalla.

Opetusministeriön suunnitelmassa täydennyskoulutuksen kehittämiseksi on täydennyskoulutus määritelty seuraavasti: *"Korkeakoulujen täydennyskoulutuksella tarkoitetaan kaikkea korkeakoulujen toimesta suunniteltua ja annettua lisäkoulutusta, joka ei johda teollisiin tai ammatillisiin jatkotutkintoihin. Korkeakoulujen täydennyskoulutusjärjestelmään kuuluu ammatillisen täydennyskoulutuksen lisäksi myös ns. akateeminen työllisyyskoulutus ja avoin korkeakouluopetus."* Ministeriön käyttämä määritelmä on siis varsin laaja-alainen.

2. Täydennyskoulutuksen nykytila

Korkeakoulujen antama täydennyskoulutus on viime vuosina lisääntynyt voimakkaasti. Lähinnä työllisyyskoulutuksen aloittaminen korkeakouluissa on laajentanut korkeakoulujen täydennyskoulutusta ja samalla vaikuttanut kiinnostuksen lisääntymiseen täydennyskoulutusta kohtaan yleensäkin. Useissa korkeakouluissa on perustettu tai perusteilla erillinen täydennyskoulutusorganisaatio. Toistaiseksi on kuitenkin vain muutamissa korkea-

Opetusministeriö pitää välttämättömänä, että korkeakoulujen täydennyskoulutusta kehitetään valtakunnallisesti ja korkeakoulujen välistä yhteistyötä ja työnjakoa kehittäen. Korkeakoulujen välisen työnjaon lähtökohtana tulee olla, että kukin korkeakoulu keskittyy täydennyskoulutuksessaan ensisijaisena niille koulutusaloille, jotka asianomaisessa korkeakoulussa ovat edustettuina. Pienillä tieteenaloilla ja erikoistuneilla ammattialoilla tulee täydennyskoulutus järjestää valtakunnallisesti ja tarvittaessa yhteistyössä eri korkeakoulujen kesken. Toisena lähtökohtana tulee pitää, että korkeakoulu järjestävät täydennyskoulutusta lähinnä omalla maantieteellisellä alueellaan. Mikäli asianomaisen korkeakoulun edustamalla erikoisalalla on tarvetta muualla maassa annettavaan koulutukseen, tulee sen tapahtua yhteistyössä asianomaisen alueen korkeakoulun kanssa. Korkeakoulujen tulisi täydennyskoulutuksessaan keskittyä tieteelliseen tutkimukseen perustuvaan koulutukseen ja jättää käytännöllistavoitteiset veneenrakennus- ja lampaanhoitokurssit, niin tärkeitä kuin ne sinänsä ovatkin, muiden koulutusyksikköjen tehtäväksi.

4. Täydennyskoulutuksen mitoitus

Täydennyskoulutuksen tarpeen arviointi on vaikea tehtävä. Täydennyskoulutuksen tarpeeseen vaikuttavat luonnollisesti koulutukseen osallistumisen taloudelliset ehdot, muut koulutuksen järjestelykysymykset sekä koulutuksen tarjonta. Korkeakoulututkinnon suorittaneille tarjoavat täydennyskoulutusta tällä hetkellä korkeakoulujen lisäksi myös monet muut organisaatiot. Tämä vaikuttaa luonnollisesti korkeakoulujen täydennyskoulutuksen mitoitukseen. Opetusministeriön suunnitelmissa on lähdetty siitä, että täydennyskoulutusta mitoitetaan lähinnä sen mukaan, miten arvioidaan korkeakoulujen nykyisillä resursseillaan sekä niille osoitettavissa olevilla lisäresursseilla kykenevän koulutusta tarjoamaan. Kysyntää koulutuksella tuntuu olevan joka tapauksessa sen verran kuin lähivuosina kyetään järjestämään. Kun kysymyksessä on korkeakouluille uusi toimintamuoto, ei voida lähteä siitä, että korkeakoulujen täydennyskoulutus muutama lähivuoden aikana voisi kasvaa täyteen mittaansa.

Korkeakoulujen täydennyskoulutuksen keskeinen kohderyhmä ovat korkeakoulututkinnon suorittaneet, joiden määrä kasvaa nykyi-

kouluissa voitu korkeakoulun normaalin tulo- ja menoarvion kautta palkata erityistä täydennyskoulutuksen suunnittelu- ja hallintohenkilökuntaa. Erilaisten tilapäisten rahoituslähteiden kautta palkatun täydennyskoulutuksen suunnitteluun erikoistuneen henkilöstön määrä on sen sijaan viime vuosina lisääntynyt nopeasti.

Korkeakoulujen täydennyskoulutukseen tällä hetkellä käyttämien varojen arviointi on vaikeata, koska koulutusta rahoitetaan varsin monista rahoituslähteistä ja koulutuksen järjestämistavat vaihtelevat. Koulutusta rahoitetaan mm. koulun oman budjetin kautta, työllisyyskoulutusvaroin, kuntien ja kesäyliopistojen kautta, eri hallinnonalojen budjettirahoituksena sekä maksullisena palvelutoimintana. Lisäksi on tietysti syytä todeta että suuri osa maamme nykyisestä täydennyskoulutustarjonnasta järjestetään muiden organisaatioiden kuin korkeakoulujen kautta.

Opetusministeriön suunnitelmissa on lähdetty siitä, että korkeakoulujen antaman täydennyskoulutuksen pääasiallinen kohdejoukko on korkeakoulututkinnon suorittaneet. Tätä rajausta ei kuitenkaan ole tarkoitettu ehdottomaksi, vaan korkeakoulu voivat edellytystensä mukaisesti järjestää edustamiinsa tieteenaloihin ja tutkimukseen liittyvää täydennyskoulutusta, joka on suunnattu myös muille ryhmille. Ensisijainen täydennyskoulutusvastuu korkeakouluilla on luonnollisesti omista entisistä opiskelijoistaan. Koulutusaloikohtaisten tutkintoasetusten mukaan perustutkinnon suorittaneilla on oikeus osallistua oman koulutusohjelmansa opetukseen täydennyskoulutuksenaan.

3. Korkeakoulujen välinen työnjako ja yhteistyö

Korkeakouluilla näyttää tällä hetkellä olevan suurta halua täydennyskoulutuksen laajentamiseen. Varsinkin työllisyysvaroin järjestettävien työllisyyskurssien osalta näyttää siltä, että eräissä tapauksissa korkeakoulu pyrkivät näiden kurssien avulla laajentamaan toimintaansa edustamiensa tieteenalojen ulkopuolelle. Monissa tapauksissa on myös kyseenalaista, kuuluvatko varsin käytännöllistavoitteiset ja käytännöllisisältöiset kurssit todella korkeakoulutasoisen koulutuksen piiriin. Joskus näyttää korkeakoulujen kesken syntyneen kiistelyä myös siitä, millä maantieteellisellä alueella kukin korkeakoulu voi täydennyskoulutusta järjestää.

sestä n. 150 000:sta 220 000:een kuluvan vuosikymmenen loppuun mennessä. Suunnitelmien mukaan pyritään korkeakoulututkinon suorittaneille järjestämään yhden opintoviikon laajuinen täydennyskoulutusjakso keran viidessä vuodessa vuosikymmenen loppuun mennessä. Tämä merkitsisi n. 40 000 opintoviikon laajuista täydennyskoulutuspanosta eli vuosittain n. 1 000 laskennallista ympärivuotista opiskelupaikkaa. Muun ammatillisen koulutuksen saaneiden korkeakoulutuksen täydennyskoulutuksen tarpeen arvioidaan lisääntyvän keskiasteen uudistuksen myötä. Ministeriön suunnitelmissa on tavoitteeksi asetettu, että tälle kohdejoukolle varattaisiin vuosikymmenen lopulla täydennyskoulutusta 10 000 opintoviikon verran eli käytössä tulisi olla n. 250 ympärivuotista opiskelupaikkaa v. 1990.

Ns. avointa korkeakouluopetusta pidetään opetusministeriön suunnitelmissa eräänä täydennyskoulutuksen muotona. Avointa korkeakouluopetusta on 1960-luvun alusta lukien annettu varsin laajasti kesäyliopistolaitoksen välityksellä. Kun avoin korkeakouluopetus osana korkeakoulujen täydennyskoulutustehävää on tulossa korkeakoulujen normaaliksi toiminnaksi, on syytä arvioida myös kesäyliopistojen asema uudelleen. Tarkoituksena on, että kesäyliopistojen korkeakouluopetus kytetään vuoteen 1986 mennessä kiinteäksi osaksi korkeakoulujen täydennyskoulutusjärjestelmää.

Avoimen korkeakouluopetuksen laajuus on opetusministeriön suunnitelmissa arvioitu niin, että tavoitteeksi on asetettu vuosikymmenen lopussa 20 000 opintoviikon tarjontakapasiteetin saavuttaminen. Tämä merkitsisi sitä, että v. 1990 tulisi käytössä olla 500 laskennallista ympärivuotista opiskelijapaikkaa.

Korkeakoulujen antama työllisyyskoulutus, jota järjestetään pääasiassa työvoimapolitiittisin perustein, näyttää jatkuvan ainakin koko 1980-luvun ajan. Ministeriö on suunnitelmisaan arvioinut, että työllisyyskoulutukseen tul-

laan 1980-luvun aikana ottamaan 1 000—1 500 opiskelijaa vuosittain, mikä vastaa 500—750 laskennallista opiskelijapaikkaa.

Kokonaisuutena opetusministeriön suunnitelmat merkitsisivät siis sitä, että kuluva vuosikymmenen loppuun mennessä korkeakouluissa tulisi olla vuosittain n. 2 500 ympärivuotista opiskelupaikkaa käytettävissä täydennyskoulutukseen. Arvio on lähtenyt siltä perustalta, että täydennyskoulutusta annettaisiin korkeakouluissa 40 opintoviikon aikana.

5. Täydennyskoulutuksen resurssit

Täydennyskoulutuksen tarvitsemat resurssit on tarkoitus järjestää siten, että koulutuksen perusresurssit osoitetaan korkeakouluille budjettiteitse. Osa täydennyskoulutuksen tarvitsemista resursseista korkeakouluilla on jo olemassa, mutta myös uusia resursseja tarvitaan. Tarkoituksena on, että täydennyskoulutuksen opettajat yleensä olisivat korkeakoulujen varsinaisia opettajia tai ulkopuolisia asiantuntijoita. Päätoimisia täydennyskoulutusopettajia ei ole tarkoitus palkata. Sen sijaan määräaikainen irroittautuminen täydennyskoulutustehtäviin olisi mahdollista. Suurelta osin täydennyskoulutus on tarkoitus resurssoida maksullisena palvelutoimintana. Tämä merkitsee sitä, että korkeakoulujen antama täydennyskoulutus olisi pääsääntöisesti maksullista. Maksu peritään joko koulutettavilta kurssimaksuina, kurssin tilaajilta, koulutettavien työnantajilta tai näiltä yhdessä. Maksutonta koulutus on niille, joilla tutkintoasetuksen mukaan on oikeus täydennyskoulutuksenaan osallistua opetussuunnitelmien mukaiseen koulutukseen.

Kaikissa korkeakouluissa tulee olla täydennyskoulutuksen hallinto-, yleissuunnittelu- ja toimistotehtäviä varten pysyvä henkilöstö, joka yleensä olisi tarkoituksenmukaista organisoida erilliseksi täydennyskoulutuskeskukseksi.